

Μια θάλασσα
γνώσης

Κ
@Λ

ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ

Γιάννης Ρίτσος
Θάλασσα και Εξορία

ΙΔΡΥΜΑ
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ
ΛΑΣΚΑΡΙΔΗ

3	ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΣΤΟΧΟΘΕΣΙΑ
5	ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΡΑΣΕΩΝ
6	ΔΡΑΣΗ 01 Απόσπασμα από την <i>Ανθολογία Γιάννη Ρίτσου</i>
7	ΔΡΑΣΗ 02 Σχόλιο πάνω στα <i>Ημερολόγια εξορίας</i>
8	ΔΡΑΣΗ 03 Ο θεός των μικρών πραγμάτων
9	ΔΡΑΣΗ 04 Ο Γιάννης Ρίτσος στο Υπόγειο του Θεάτρου Τέχνης
10	ΔΡΑΣΗ 05 Στο σπίτι του Γιάννη Ρίτσου
11	ΔΡΑΣΗ 06 Απόσπασμα από τον <i>Ορέστη</i> του Γιάννη Ρίτσου
12	ΔΡΑΣΗ 07 <i>Ο φαροφύλακας</i>
13	ΔΡΑΣΗ 08 Γιάννης Ρίτσος – Δημήτρης Περδικίδης: μια συνομιλία
14	ΔΡΑΣΗ 09 Γιάννης Ρίτσος και δημιουργία: Δημιουργώντας μια ομάδα δημιουργικής γραφής στο σχολείο
16	ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
21	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το πρόγραμμα **Γιάννης Ρίτσος: Θάλασσα και εξορία** σχεδιάστηκε με σκοπό να μπορεί να αξιοποιηθεί τόσο από τους μαθητές/τις μαθήτριες ατομικά, όσο και στο πλαίσιο της σχολικής τάξης. Για την υλοποίηση των εννέα (9) δράσεων δίνονται αποσπάσματα κειμένων, βίντεο καθώς και οδηγίες προς τους/τις εκπαιδευτικούς. Οι μέθοδοι που προτείνονται κατά τη διαδικασία υλοποίησης των δράσεων είναι η **ομαδοσυνεργατική** και ο **κατευθυνόμενος διάλογος**. Είναι απαραίτητο να τονιστεί ότι ο/η εκπαιδευτικός **έχει τη δυνατότητα και την ευχέρεια να επιλέξει όποιες δραστηριότητες του παρόντος προγράμματος θεωρεί ότι είναι περισσότερο εφαρμόσιμες στη σχολική του/της τάξη**. Μπορεί να τροποποιήσει τις δραστηριότητες με βάση τα ενδιαφέροντα και την ετοιμότητα των μαθητών/μαθητριών της τάξης.

Επίσης, στο πλαίσιο της διακριτικής ευχέρειας του/της εκπαιδευτικού υφίσταται η δυνατότητα να πραγματοποιήσει όποιες αλλαγές ή προσαρμογές θεωρεί ότι απαιτούνται στην προτεινόμενη σκοποθεσία και δομή του προγράμματος.

ΣΚΟΠΟΣ: Οι στόχοι με γνώμονα τους οποίους σχεδιάστηκαν οι δράσεις είναι οι μαθητές/μαθήτριες:

- Να κατανοούν τον κόσμο στον οποίο παραπέμπουν τα κείμενα.
- Να κατανοούν τα κίνητρα της ανθρώπινης δράσης μέσω των κειμένων.
- Να παίρνουν θέση στα κοινωνικά ζητήματα που θίγονται μέσω των κειμένων.
- Να μιλούν για τα κείμενα εκφράζοντας κρίσεις χωρίς τον φόβο του λάθους.
- Να γίνουν κριτικά σκεπτόμενοι αναγνώστες.

Απώτερος στόχος, η καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας. Ειδικά σε περιβάλλον τάξης, οι δράσεις που προτείνονται μπορεί να αποτελέσουν αφορμή για τη σύσταση ομάδων ανάγνωσης στο πλαίσιο του σχολείου και για άλλες δραστηριότητες με αφορμή τη λογοτεχνία και το βιβλίο, όπως συμμετοχή σε λογοτεχνικούς διαγωνισμούς, αύξηση του ενδιαφέροντος γύρω από το βιβλίο κ.λπ.

Οι εννέα δράσεις που προτείνονται στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τον Γιάννη Ρίτσο έχουν βασιστεί σε 4 βίντεο που δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο του έργου **«Από το Αιγαίο στο Ιόνιο. Μια θάλασσα γνώσης»**, με σκοπό να μεταφερθεί στους/στις μαθητές/μαθήτριες και στους/στις εκπαιδευτικούς πληροφορία για τον ποιητή με βιωματικό τρόπο. Ο Γιάννης Ρίτσος, ποιητής των συλλογικών ιδεών και, ταυτόχρονα, κοντά στην κοινωνία, δεν θα μπορούσε να μεταφερθεί στους/στις σημερινούς/σημερινές μαθητές/μαθήτριες με αμεσότερο τρόπο από μια φιλική, αυθόρμητη συζήτηση μεταξύ ανθρώπων που τον γνώρισαν ή ήρθαν σε πολύ στενή επαφή με το έργο του. Με το σκεπτικό αυτό δημιουργήθηκε ένα βίντεο με πέντε συμμετέχουσες, από το οποίο δίνονται χαρακτηριστικά αποσπάσματα. Οι ομιλήτριες/συνδαιτημόνες μάς μεταφέρουν τον Γιάννη Ρίτσο μέσα από την ξεχωριστή οπτική της η καθεμιά. Έτσι ερχόμαστε σε επαφή με τον ποιητή, τόσο από τη σκοπιά του απλού ανθρώπου όσο και από τη σκοπιά του εξόριστου, ενώ γνωρίζουμε και όψεις του έργου του που ίσως να μη μας ήταν γνωστές. Φυσικά, οι δράσεις δεν περιορίζονται αυστηρά στα όρια και τις θεματικές της συζήτησης των βίντεο αλλά επεκτείνονται και σε άλλες προβληματικές και αναζητήσεις γύρω από το έργο του ποιητή, της ποίησης και της τέχνης, εν γένει. Το υλικό διανθίζουν και άλλα σχετικά βίντεο.

ΔΡΑΣΗ 1: Η ποίηση του Γ. Ρίτσου

ΣΤΟΧΟΣ: Η ενεργητική ακρόαση, η διερεύνηση του ρόλου της λογοτεχνίας μέσα από το παράδειγμα του Γ. Ρίτσου και, κατ' επέκταση, η κατανόηση του κόσμου μέσω των κειμένων, η σύνδεση των κειμένων με την εποχή.

Ο/η εκπαιδευτικός διαβάζει ή προβάλλει στην τάξη το απόσπασμα που δίνεται ως αφόρμηση από την ανθολογία της Χρύσας Προκοπάκη για τον Γιάννη Ρίτσο. Στη συνέχεια, οι μαθητές/μαθήτριες σε ομάδες κάνουν μια λίστα με τα χαρακτηριστικά της ποίησης του Ρίτσου, όπως αναφέρεται στο στάδιο Α της δράσης και τα παρουσιάζουν στην τάξη συμπληρώνοντας με στοιχεία από άλλες ομάδες ώστε να δημιουργηθεί μια τελική λίστα που θα περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία.

Στη συνέχεια, παρακολουθούν το βίντεο που δίνεται και στο οποίο μιλά ο ίδιος ο ποιητής. Κατά το στάδιο Β, αναφορικά με τα δύο ερωτήματα που τίθενται κατόπιν της παρακολούθησης του βίντεο, οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να κάνουν ελεύθερο διάλογο με συντονιστή τον/την εκπαιδευτικό. Κατά το τελευταίο στάδιο, οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να δουλέψουν είτε ομαδικά είτε ατομικά, και, με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού το ερώτημα να συνδεθεί και με το μάθημα της ιστορίας.

ΔΡΑΣΗ 2: Σχόλιο πάνω στα Ημερολόγια εξορίας

Η ποιήτρια Ευθυμία Γιώσα σχολιάζει τα *Ημερολόγια εξορίας* και μέσα από το έργο του ποιητή αναφέρεται στην εξορία και τη συλλογικότητα, έννοιες κομβικής σημασίας στο έργο του.

ΣΤΟΧΟΣ: Οι μαθητές/μαθήτριες να έρθουν σε επαφή με έννοιες-κλειδιά, να διερευνήσουν προσωπικές εμπειρίες και να συνεργαστούν προκειμένου να κατανοήσουν τον κόσμο στον οποίο παραπέμπει το υλικό.

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να ξεκινήσει με το βίντεο που δίνεται ως αφόρμηση της δράσης. Στη συνέχεια, σε ομάδες, οι μαθητές/μαθήτριες προχωρούν στο στάδιο Α, καταγράφοντας ελεύθερα τις σκέψεις τους. Συνεχίζοντας σε μικρές ομάδες, διαβάζουν αποσπάσματα από τα **Ημερολόγια Εξορίας**, σύμφωνα με την επιλογή/καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού και απαντούν στο ερώτημα που τίθεται σχετικά με τη σύγκριση του τοπίου των *Ημερολογίων* και τις δικές τους αναφορές από το στάδιο Α. Εκπρόσωπος κάθε ομάδας μπορεί να παρουσιάσει στην τάξη τα αποτελέσματα.

Προχωρώντας, οι μαθητές/μαθήτριες είτε στις ομάδες τους είτε ατομικά προβαίνουν σε σύγκριση των *Ημερολογίων* με το ποίημα του Οδυσσέα Ελύτη που δίνεται (στάδιο Γ). Τέλος, στο στάδιο Δ, οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να δουν απόσπασμα από το επιπλέον βίντεο που δίνεται στο υλικό και αυτό να αποτελέσει αφορμή για τη διερεύνηση της ταυτότητας του ποιητή, σε ένα πλαίσιο ελεύθερου διαλόγου και ενεργητικής ακρόασης.

ΔΡΑΣΗ 3: Ο θεός των μικρών πραγμάτων

Η καθηγήτρια του Παιδαγωγικού τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Τζίνα Καλογήρου αναφέρεται σε μια άλλη όψη του έργου του Ρίτσου και, συγκεκριμένα, στο πώς αναδεικνύονται μέσα σε αυτό τα μικρά, καθημερινά πράγματα, αποκτώντας μια ιδιαίτερη αξία.

ΣΤΟΧΟΣ: Να διερευνηθεί περαιτέρω η ταυτότητα του ποιητή, μέσα από το σχετικό βίντεο, οι μαθητές/μαθήτριες να κατανοήσουν τον ρόλο της λογοτεχνίας σε σχέση με την κοινωνική δράση και να μπορούν να εντάξουν το κείμενο στην εποχή του, να αισθανθούν τους εαυτούς τους σύγχρονους αναγνώστες, να εμπλουτίσουν τις αναγνωστικές στάσεις τους και να στοχαστούν πάνω στις προσδοκίες που διαμορφώνει η λογοτεχνική ύλη κατά την πρόσληψη.

Ο/η εκπαιδευτικός ξεκινά με το βίντεο που δίνεται ως αφόρμηση για τη δράση. Στο Α και Β στάδιο προτείνεται οι μαθητές/μαθήτριες να εργαστούν ομαδοσυνεργατικά και ως σύγχρονοι αναγνώστες να κάνουν μια λίστα με τις απαντήσεις τους. Στο Γ στάδιο, μπορούν να διαβαστούν τα κείμενα που δίνονται στο υλικό, είτε από τον/την εκπαιδευτικό είτε από τα παιδιά. Στο στάδιο αυτό μπορούν να δημιουργηθούν τρεις ομάδες, εκ των οποίων μία θα ασχοληθεί με τη **Ρωμιοσύνη**, μία με το «**Πρωινό άστρο**» και μία με τη «**Διεθνή Παιδούπολη Πεσταλότσι**».

Τέλος, εφόσον ο/η εκπαιδευτικός επιλέξει να ασχοληθεί και με το στάδιο Δ, αφού γίνει κατάλληλη μελέτη και προετοιμασία εκ μέρους του/της μπορεί να κάνει έναν ανοιχτό διάλογο με τους μαθητές/μαθήτριες σχετικά με το όραμα στη γενιά του '30, φέρνοντας, εφόσον το επιθυμεί, και άλλα παραδείγματα άλλων ποιητών, είτε από τη γενιά του '30 είτε από άλλες ποιητικές γενιές.

ΔΡΑΣΗ 4: Ο Γιάννης Ρίτσος στο Υπόγειο του Θεάτρου Τέχνης

Η σκηνοθέτις και καλλιτεχνική Διευθύντρια του Θεάτρου Τέχνης Καρόλου Κουν Μαριάννα Κάλμπαρη αναφέρεται στον θεατρικό Γ. Ρίτσο και σχολιάζει την παράσταση *Ανώδυμη Αγία ή μια κοινότατη ιστορία*.

ΣΤΟΧΟΣ: Οι μαθητές/μαθήτριες να εξασκηθούν στη χρήση ψηφιακών εργαλείων και, συγκεκριμένα, στη χρήση της Βικιπαίδειας. Για τον σκοπό αυτό δίνονται και σχετικές οδηγίες. Επίσης, να αντιληφθούν τη διακειμενικότητα ως συστατικό των κειμένων, καθώς και να αξιοποιήσουν τα κείμενα για την παραγωγή άλλων κειμένων (στην προκειμένη περίπτωση θεατρική σκηνή), διερευνώντας τις εκφραστικές δυνατότητές τους, να υποδύονται ρόλους.

Η δράση αυτή προτείνεται να πραγματοποιηθεί σε ομάδες. Οι μαθητές/μαθήτριες, αφού παρακολουθήσουν το βίντεο που δίνεται ως αφόρμηση, βρίσκουν στη Βικιπαίδεια τα λήμματα που ζητώνται και προσπαθούν να τα συμπληρώσουν (στάδιο Α). Μπορεί ένας/μία να εκτελεί τα βήματα βάσει των οδηγιών που δίνουν οι άλλοι/άλλες και σύμφωνα με τα στοιχεία που του/της δίνουν από το υλικό για τη συμπλήρωση των λημμάτων. Μπορούν να βρουν και πληροφορίες από τη σχολική βιβλιοθήκη ή και διαδικτυακά (π.χ από την Πύλη της ελληνικής γλώσσας).

Στη συνέχεια, στο στάδιο Γ, και αφού έχει προηγηθεί μια μικρή ενημέρωση από τον εκπαιδευτικό σχετικά με τον μύθο της Ελένης και την παρουσία της σε άλλους ποιητές πλην του Ομήρου, οι μαθητές προβαίνουν στη σύγκριση των δύο κειμένων που δίνονται και εκπρόσωπος της κάθε ομάδας παρουσιάζει τα συμπεράσματα της ομάδας στην τάξη. Τέλος, οι μαθητές/μαθήτριες σε ρόλο σκηνοθετών-ηθοποιών στοχάζονται στις ομάδες τους πάνω στο μύθο της Ελένης και παρουσιάζουν τη δική τους ολιγόλεπτη εκδοχή φτιάχνοντας μια δική τους διαλογική σκηνή. Το στάδιο αυτό προτείνεται, εφόσον υπάρχει η δυνατότητα, να παρουσιαστεί ξεχωριστά στο πλαίσιο κάποιας οργανωμένης εκδήλωσης ενώπιον των υπόλοιπων τάξεων.

ΔΡΑΣΗ 5: Στο σπίτι του Γιάννη Ρίτσου

Η ηθοποιός Αιμιλία Υψηλάντη θυμάται στιγμές της στο σπίτι του Γ. Ρίτσου και παρουσιάζει μια άλλη διάσταση της προσωπικότητάς του.

ΣΤΟΧΟΣ: Να στοχαστούν οι μαθητές/μαθήτριες πάνω στο ζήτημα των προτύπων, να διερευνήσουν δικά τους προσωπικά βιώματα και να αντιληφθούν ότι η λογοτεχνική ύλη καθώς και οι πνευματικοί άνθρωποι μπορούν μέσα από το έργο τους να έχουν ουσιαστική επιρροή στους αναγνώστες.

Η συγκεκριμένη δράση προτείνεται να πραγματοποιηθεί ατομικά και όχι σε ομάδες. Οι μαθητές/μαθήτριες, αφού δουν το βίντεο που δίνεται ως αφόρμηση, στη συνέχεια κάνουν μια λίστα με τα στοιχεία που τους/τις έλκουν βάσει των προτύπων που ακολουθούν (στάδιο Α). Στη συνέχεια, διαβάζουν τα δύο ποιήματα που δίνονται στο στάδιο Β και απαντούν προφορικά στο ερώτημα. Στη συγκεκριμένη δράση, επειδή ο λόγος γίνεται για τα πρότυπα, μπορεί να ενταχθεί και το θέμα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, με τα οποία οι μαθητές/μαθήτριες είναι πολύ εξοικειωμένοι και τα σύγχρονα πρότυπα που ακολουθούν μέσω αυτών. Ο κατευθυνόμενος διάλογος είναι η μέθοδος που προτείνεται. Επίσης, μπορεί να γίνει συσχέτιση και με το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας.

Κατά το στάδιο Γ, οι μαθητές/μαθήτριες προβαίνουν στην παραγωγή λόγου, αξιοποιώντας την προσωπική εμπειρία τους. Αυτό μπορεί να γίνει είτε στην τάξη είτε ως μικρή εργασία για το σπίτι. Οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν στη συνέχεια να κάνουν μια μικρή προφορική παρουσίαση στην υπόλοιπη τάξη του δικού τους προσώπου που έχει ασκήσει επιρροή στην προσωπικότητά τους.

ΔΡΑΣΗ 6: Ορέστης

ΣΤΟΧΟΣ: Η ανάδειξη της ποιητικότητας, η εύρεση των εργαλείων με τα οποία επιτυγχάνεται αυτό, η συζήτηση γύρω από την ερμηνεία/πολλαπλές ερμηνείες ενός λογοτεχνικού αποσπάσματος και την διαχρονική λειτουργία της λογοτεχνίας και της τέχνης, εν γένει.

α) Τεχνοτροπία

Το απόσπασμα αποτελεί δείγμα πεζού ποιητικού λόγου. Ενδείκνυται η μελέτη γύρω από την τεχνοτροπία του ποιητή (βλ. ερώτημα Α). Θα χρειαστεί να τονιστούν οι μακροπερίοδες προτάσεις (επί της ουσίας, το συγκεκριμένο απόσπασμα αποτελείται από δύο προτάσεις, η μία είναι ιδιαιτέρως εκτενής), που δεν συνηθίζονται στην ποίηση, η χρήση της μετοχής, οι επεξηγήσεις, δηλαδή όλα εκείνα τα στοιχεία που παραπέμπουν περισσότερο στην πεζογραφία και λιγότερο στην ποίηση ή που θα μπορούσε κάποιος να τα χαρακτηρίσει συλλήβδην ως αντιποιητικά. Ωστόσο, η ποιητικότητα διατηρείται και βεβαίως προτείνεται ο εντοπισμός των σχετικών εργαλείων μέσω των οποίων επιτυγχάνεται αυτό (π.χ. μεταφορά, χρήση συγκεκριμένων επιθέτων, ρυθμός, πρόκληση συγκίνησης). Ο/η εκπαιδευτικός της τάξης μπορεί στο πρώτο ερώτημα να δουλέψει με τους/τις μαθητές/μαθήτριες ατομικά ή ομαδικά. Προτείνεται η εργασία σε ομάδες.

β) Περιεχόμενο

Το συγκεκριμένο απόσπασμα έχει τη δυναμική να χρησιμοποιηθεί ως εφαλτήριο για μια συζήτηση με τους/τις μαθητές/μαθήτριες για μια σειρά θεμάτων (βλ. ερώτημα Β και Γ). Με αυτό τον τρόπο, εκπληρώνεται ένας από τους σκοπούς της λογοτεχνίας, που δεν είναι άλλος από τον στοχασμό και τον προβληματισμό για ζητήματα που, λίγο ή πολύ, μας αφορούν όλους. Επίσης, ο/η εκπαιδευτικός καλό θα ήταν να έχει στο μυαλό του ότι ενδέχεται να προκύψουν αρκετές διαφορετικές ερμηνείες/σκέψεις από τα παιδιά, πράγμα που πρέπει να τονιστεί και να γίνει αντιληπτό και από εκείνα, καθότι η ερμηνευτική πολλαπλότητα είναι ζητούμενο κατά την ανάγνωση ενός ποιήματος, ενώ συχνά δεν υπάρχει σωστή ή λανθασμένη ερμηνεία. Ακόμη, ο/η εκπαιδευτικός προτείνεται να δώσει ορισμένες πληροφορίες για το πότε γράφτηκε το ποίημα και, ενδεχομένως, και το πλαίσιο εκείνης της εποχής. Σημαντικό είναι να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές/μαθήτριες τη διαχρονικότητα που είναι πιθανόν να χαρακτηρίζει ένα καλλιτεχνικό έργο και να αναρωτηθούν τι σημαίνει αυτό. Και εδώ προτείνεται η ομαδοσυνεργατική εργασία.

ΔΡΑΣΗ 7: Ο φαροφύλακας

Διαβάζει ο ηθοποιός και σκηνοθέτης Νίκος Χατζόπουλος.

ΣΤΟΧΟΣ: Οι μαθητές/μαθήτριες να προβαίνουν σε σύγκριση/αντιπαραβολή κειμένων, να κατανοούν τον κόσμο στον οποίο παραπέμπουν τα κείμενα και τον ρόλο του ήρωα, να ταυτίζονται ή να αποστασιοποιούνται από αυτόν, να ευαισθητοποιούνται σε θέματα περιβάλλοντος, καθώς και να διερευνούν το συναίσθημα μέσα από το κείμενο και αξιοποιώντας και τη δική τους εμπειρία. Επίσης, να δημιουργούν δικά τους κείμενα με αφορμή κείμενα που τους δίνονται και να αξιοποιούν ψηφιακά εργαλεία.

Η δράση προτείνεται να γίνει ομαδοσυνεργατικά. Οι μαθητές/μαθήτριες, αφού παρακολουθήσουν το βίντεο που δίνεται ως αφορμή, διαβάζουν απόσπασμα ή και όλο τον **Φαροφύλακα**, καθώς και τη **Σονάτα του Σεληνόφωτος**, που επίσης δίνεται, και συμπληρώνουν το σχήμα που δίνεται με κοινά ή διαφορετικά στοιχεία των δύο κειμένων (στάδιο Α). Τα παρουσιάζουν στην τάξη. Στη συνέχεια, μέσω κατευθυνόμενου διαλόγου, διερευνούν τον τόνο των δύο ποιημάτων και τη συναισθηματική κατάσταση των ηρώων συζητώντας προφορικά και θέτοντας ερωτήματα μεταξύ τους (στάδιο Β).

Στο στάδιο Γ, αξιοποιώντας το εργαλείο του διαδραστικού χάρτη Φάρων που δίνεται, φτιάχνουν μια λίστα ανά ομάδα με τα στοιχεία που ζητώνται. Ως εργασία στο σπίτι, μπορεί να δοθεί η παρουσίαση ενός από τους φάρους που εντυπωσίασε (στάδιο Δ).

Στο στάδιο Ε, με τη μέθοδο brainstorming, φτιάχνουν μια λίστα με τις λέξεις/φράσεις που ζητώνται. Τέλος, αξιοποιώντας στοιχεία των κειμένων αλλά και δικές τους σκέψεις/εμπειρίες, προβαίνουν στην παραγωγή κειμένου, δίνοντας τη δική τους οπτική πάνω στο δύσκολο επάγγελμα του φαροφύλακα και τις αντιξοότητες τις οποίες αντιμετωπίζει, με έμφαση στο φυσικό περιβάλλον και τις δυσκολίες που προκύπτουν από τις καιρικές συνθήκες αλλά και το στοιχείο της απομόνωσης.

ΔΡΑΣΗ 8: Γιάννης Ρίτσος – Δημήτρης Περδικίδης: μια συνομιλία

ΣΤΟΧΟΣ: Η δράση προτείνεται στο πλαίσιο του σχολείου και αποτελεί μια πρόταση για ανάδειξη της σχέσης λογοτεχνίας – ζωγραφικής τέχνης μέσα από το παράδειγμα της επιρροής του Γιάννη Ρίτσου στην τέχνη του Δημήτρη Περδικίδη. Απώτερος σκοπός, η κατανόηση της σύνδεσης μεταξύ των τεχνών, η διερεύνηση των επιρροών από τη μία τέχνη στην άλλη στο πλαίσιο μια κοινής εποχής ή αντίληψης, η γνωριμία με έναν ζωγράφο και τα κίνητρα για περαιτέρω σκέψη και συλλογισμό πάνω στη λειτουργία της τέχνης γενικότερα.

Ο/η εκπαιδευτικός της τάξης παρουσιάζει στους/στις μαθητές/μαθήτριες τον ζωγράφο Δημήτρη Περδικίδη, αξιοποιώντας, εφόσον το επιθυμεί το υλικό που δίνεται. Προτού παρουσιάσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της τέχνης του, κρίνεται χρήσιμο να κάνει μια αναφορά στο γενικότερο κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο έζησε και δημιούργησε ο καλλιτέχνης.

Στη συνέχεια, δεδομένου ότι οι μαθητές/μαθήτριες έχουν γνωρίσει τον Γιάννη Ρίτσο από τις προηγούμενες δραστηριότητες, απαντούν στο ερώτημα που ακολουθεί στο στάδιο Α της δράσης, χωρισμένοι/χωρισμένες σε ομάδες. Με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού, συγκεντρώνονται στον πίνακα σε δύο στήλες οι ομοιότητες και οι διαφορές μεταξύ των δύο καλλιτεχνών.

Στο στάδιο Β, ο/η εκπαιδευτικός της τάξης, έχοντας παρουσιάσει από την αρχή το κοινωνικό πλαίσιο της δεκαετίας του '60 και την τεχνοτροπία του Δημήτρη Περδικίδη, διαβάζει στο σχόλιο που δίνεται και προτρέπει τους/τις μαθητές/μαθήτριες να κάνουν ένα σύντομο σχολιασμό ή να καταθέσουν τη σκέψη τους πάνω σε αυτό που άκουσαν. Στο στάδιο αυτό μπορεί να γίνει μια ανοιχτή συζήτηση για τη σχέση κοινωνίας-τέχνης και με υλικό που ενδεχομένως μπορεί ο/η εκπαιδευτικός να προσκομίσει στην τάξη.

Στο στάδιο Γ, οι μαθητές/μαθήτριες ξαναδιαβάζουν απόσπασμα της **Ρωμιοσύνης** με επιλογή του/της εκπαιδευτικού και παρατηρούν όλοι μαζί τους πίνακες του Δημήτρη Περδικίδη με θέμα τη **Ρωμιοσύνη** του Γιάννη Ρίτσου. Το στάδιο αυτό μπορεί να λειτουργήσει ως προετοιμασία και στοχαστικά για το στάδιο Δ, στο οποίο, εφόσον υπάρχει το αντίστοιχο ενδιαφέρον, οι μαθητές/μαθήτριες ατομικά ή/και ομαδικά μπορούν να προβούν στη δημιουργία κάποιου καλλιτεχνικού έργου και να το παρουσιάσουν στο σχολείο στο πλαίσιο κάποιας εκδήλωσης ή άλλης αφορμής, όπως οι παγκόσμιες ημέρες και τα ειδικά αφιερώματα.

ΔΡΑΣΗ 9: Δημιουργώντας μια ομάδα δημιουργικής γραφής στο σχολείο

Συζήτηση με την Έρη Ρίτσου

ΣΤΟΧΟΣ: Η δημιουργία μιας ομάδας ανάγνωσης ή δημιουργικής γραφής στο σχολείο με πρωτοβουλία των μαθητών και τη βοήθεια του/της υπεύθυνου/ης εκπαιδευτικού με τον/την οποίο/οποία έχουν υλοποιηθεί και οι υπόλοιπες δράσεις. Η δράση προτείνεται στο πλαίσιο της καλλιέργειας της φιλιαναγνωσίας και της εμπλοκής σε δράσεις της Βιβλιοθήκης του σχολείου.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Συνολική αποτίμηση & αναστοχασμός πάνω στην υλοποίηση

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί, εφόσον το επιθυμεί να διατηρεί portfolio κάθε μαθητή/μαθήτριας όπου θα μπαίνουν όλες οι ατομικές εργασίες κατά τη διάρκεια των δράσεων. Επίσης δίνονται φύλλα εργασίας μέσω των οποίων μπορεί να πραγματοποιείται αξιολόγηση για κάθε μαθητή είτε μετά το πέρας κάθε δράσης είτε στο τέλος όλων των δράσεων.

Η περιγραφική αυτοαξιολόγηση συνιστά μια σύγχρονη μορφή αξιολόγησης, η οποία συνοδεύεται από αρκετά πλεονεκτήματα, αλλά και ορισμένες δυσκολίες στην εφαρμογή της, καθώς οι μαθητές/τριες δεν έχουν συνηθίσει να υλοποιούν τη συγκεκριμένη διαδικασία και να προβαίνουν ατομικά στην αξιολόγηση της απόδοσής τους σε μία διαδικασία. Ως εκ τούτου, είναι πιθανό να υφίσταται, μικρή ή μεγάλη, διαφορά ανάμεσα στο αποτέλεσμα της αυτοαξιολόγησης του/της μαθητή/τριας και της αξιολόγησης του/της εκπαιδευτικού. Η αξιολόγηση η οποία προτείνεται βασίζεται στα πρότυπα αξιολόγησης των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ).

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται φύλλα περιγραφικής αξιολόγησης και αυτοαξιολόγησης του παρόντος προτεινόμενου προγράμματος.

2. ΦΥΛΛΟ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗΣ ΑΥΤΟ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΜΑΘΗΤΗ/ΤΡΙΑΣ

Το φύλλο δίνεται στο τέλος κάθε Δράσης του προγράμματος σε κάθε μαθητή/μαθήτρια ατομικά.

Επώνυμο:	Όνομα:
Ημερομηνία:	Τάξη:
Διδάσκων/ουσα:	Μάθημα:

Απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις όσο πιο ειλικρινά μπορείτε.

1η Ερώτηση

Ποια στοιχεία της σημερινής Δράσης θεωρείς ότι ήταν σημαντικά ή ότι αποκόμισες κάτι σημαντικό;

2η Ερώτηση

Ποιο είναι το σημαντικότερο στοιχείο που κατάφερες στη σημερινή Δράση;

3η Ερώτηση

Τι μπορεί να σε δυσκόλεψε περισσότερο στη σημερινή Δράση;

4η Ερώτηση

Θεωρείς ότι θα σε ενδιέφερε να ασχοληθείς με περισσότερες δράσεις που αφορούν τη λογοτεχνία εκτός σχολικού περιβάλλοντος;

5η Ερώτηση

Γράψτε τρεις λέξεις που θα χαρακτήριζαν τη σημερινή Δράση:

Εφόσον πραγματοποιήσατε το σύνολο ή κάποιες από τις προτεινόμενες δράσεις, παρακαλούμε συμπληρώστε την ακόλουθη φόρμα ανατροφοδότησης [εδώ](#).

Η άποψή σας είναι σημαντική για εμάς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλιογραφία για τις δράσεις

Vitti, M. *Η Γενιά Του Τριάντα. Ιδεολογία και μορφή*, Αθήνα: Ερμής, 2004.

Προκοπάκη Χ., Μακρυνικόλα, Αικ. (επιμ.) *Ανθολογία Γιάννη Ρίτσου*, Αθήνα: Κέδρος, 2000.

Κώττη, Α. *Γιάννης Ρίτσος. Ένα σχεδιάσμα Βιογραφίας*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1996.

Ποιητικές συλλογές

Ρίτσος, Γ. *Ποιήματα 1938-1971*, τ. Δ', Αθήνα: Κέδρος, 2002¹².

Ποιήματα 1945-1969, τ. Ε', Αθήνα: Κέδρος, 1978⁴.

Ποιήματα 1941-1958, τ. Β', Αθήνα: Κέδρος, 2002²⁰.

Ποιήματα. 1939-1960, τ. Γ', Αθήνα: Κέδρος, 2004²⁰.

Τέταρτη Διάσταση, Αθήνα: Κέδρος, 2008²⁴.

Γίνεσθαι, τ. Ζ', Αθήνα: Κέδρος, 1980⁶.

Η Ελένη, Αθήνα: Κέδρος, [χ.χ]²⁰.

Ρωμιοσύνη, Αθήνα: Κέδρος, 1999⁴³.

Σεφέρης, Γ. *Ποιήματα*, Αθήνα: Ίκαρος, 1998¹⁹.

Βρεττάκος, Ν. *Τα ποιήματα*, τ. Β', Αθήνα: Τρία φύλλα, 1999.

Ελύτης, Ο. *Ποίηση*, Αθήνα: Ίκαρος, 2002.

Επιπρόσθετη βιβλιογραφία

Δημαράς, Κ.Θ. *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Από τις πρώτες ρίζες ως την εποχή μας*, Αθήνα: Ίκαρος, 1948.

Η λέξη, Αθήνα: Φωστιέρης, Α. & Νιάρχος, Θ., 1991 (106).

«Αφιέρωμα στον Οδυσσέα Ελύτη», *Χάρτης*, Αθήνα: Ίκαρος, 1986 (21).

«Νικηφόρος Βρεττάκος», *Διαβάζω*, Αθήνα: Γαβαλάς, Γ., 2002 (425).

«Στον ποιητή Γιάννη Ρίτσο (1909-1990)», *Εστία*, Αθήνα: Νέα Εστία, 1991 (1547).

Μια θάλασσα
γνώσης

Κ
@Λ

ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ

Γιάννης Ρίτσος Θάλασσα και Εξορία

ΙΔΡΥΜΑ
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ
ΛΑΣΚΑΡΙΔΗ

Σύλληψη
Καλή Παγουλάτου - Κυπαρίσση

Δράση 6
Ευθυμία Γιώσα Βιολόγος, Ποιήτρια

Με την υποστήριξη:

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΠΟΡΩΝ
2014-2020

ΕΣΠΑ
2014-2020

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Συντελεστές:

post
scriptum

Επιμέλεια/Υλικό
Σοφία Λεβαντή Φιλολόγος (ΜΑ)

Παραγωγή Videoart
Χρήστος και Αλέκος Μπουρελιάς